

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA
Katedra záhradnej a krajinskej architektúry

Pietna zeleň v súčasnej záhradno – architektonickej tvorbe

Autoreferát dizertačnej práce
na získanie vedecko-akademickej hodnosti philosophiae doctor
v študijnom odbore: 6-1-17 Krajinná a záhradná architektúra

Ing. Denisa Halajová

Nitra, 2006

Dizertačná práca bola vypracovaná v externej forme doktorandského štúdia na Katedre záhradnej a krajinnej architektúry Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre.

Doktorand: Ing. Denisa Halajová
Katedra záhradnej a krajinnej architektúry
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Vedúci dizertačnej práce: prof. Ing. Pavol Vreštiak, CSc.
Katedra záhradnej a krajinnej architektúry
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Oponenti: prof. Ing. Anna Jakábová, CSc.
Katedra biotechniky zelene
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

prof. Ing. Zdenka Rózová, CSc.
Katedra ekológie a enviromentalistiky
Fakulta prírodných vied
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Dr. Ing. Alena Salašová
Ústav zahradní a krajinářské architektury
Fakulta zahradnická
Medelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Autoreferát bol odoslaný dňa ..... 2006.

Stanovisko k dizertácii vypracovala Katedra záhradnej a krajinnej architektúry Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre.

Obhajoba doktorandskej dizertácie sa koná dňa ..... 2006 o ..... h pred komisiou pre obhajobu dizertačných práce študijného odboru 6-1-17 Krajinná a záhradná architektúra na Fakulte záhradníctva a krajinného inžinierstva, Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre.

Miesto konania: Katedra záhradnej a krajinnej architektúry
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Tulipánová 7, 949 01 Nitra

Miestnosť: .....

S dizertačnou prácou sa možno oboznámiť na dekanáte Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva SPU v Nitre.

Predseda komisie pre obhajoby vo vednom odbore 6-1-17

prof. Ing. Ján Supuka, DrSc.
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

ABSTRAKT

Predkladaná práca sa venuje tvorbe pietnej zelene, a to konkrétne tvorbe cintorínov, ktoré sú významnou súčasťou verejnej zelene našich sídiel. Cieľom dizertačnej práce zhodnotiť súčasný stav pohrebísk na Slovensku a naznačiť východiská riešenia modernej tvorby sepulkrálnych objektov na Slovensku. Uvedením najdôležitejších príkladov súčasnej tvorby pohrebísk v Európe a u nás, a taktiež zhrnutím všetkých súčasných požiadaviek na ich tvorbu, práca predkladá kompletne informácie o súčasných trendoch v sepulkrálnej tvorbe v Európe.

Rámcový metodický postup práce pozostával z hodnotenia modelových objektov pohrebísk podľa vybraných kritériá súčasnej tvorby pohrebísk, sadovníckeho hodnotenia drevín na pohrebiskách a hodnotenia vzhľadu hrobov. Hodnotené boli vybrané cintoríny na území mesta Nitra. Názory obyvateľstva na problematiku pohrebísk boli zistené prieskumom verejnej mienky formou dotazníka.

Na základe hodnotenia modelových objektov boli zistené výsledky týkajúce sa umiestnenia pohrebísk v sídelnej a krajinnej štruktúre, funkcie a vzhľadu vstupného areálu a areálu obradnej siene, kompozície pohrebísk a hrobových polí, vnútorného komunikačného systému, technickej vybavenosti a údržby pohrebiska. Sadovníckym hodnotením 4 pohrebísk, kde sa celkovo nachádzalo 1128 kusov drevín, boli zistené údaje týkajúce sa druhového zloženia a sadovníckej hodnoty drevín na pohrebiskách. Výsledky hodnotenia hrobov poskytujú údaje o dizajne hrobov, výsadbe hrobov a ich kvetinovej výzdobe. Výsledkom práce je aj návrh princípov tvorby súčasných pohrebísk. Tvorba pohrebísk na Slovensku by mala smerovať najmä k zakladaniu lesných a krajinných cintorínov, ktoré sú vhodné pre našu lesnatú krajinu. Na vidieku je potrebné hľadať inšpiráciu v pôvodných pohrebiskách a náhrobkoch, zachovať vidiecky charakter pohrebísk. Pohrebiská by mali byť riešené ako polyfunkčné objekty s dostatočnou technickou vybavenosťou a kvalitným dizajnom, v celkovom riešení pohrebísk je nutné zvyšovať podiel zelene. Projektová časť práce slúži ako ukážka uplatnenia niektorých navrhovaných princípov tvorby pohrebísk v praxi. Predkladaná práca má za úlohu prispieť k chápaniu pohrebísk najmä ako diel záhradnej a krajinnej architektúry, a tým dopomôcť aj k zvyšovaniu podielu zelene na pohrebiskách.

Kľúčové slová: zeleň, cintorín, pamätník, hrob, náhrobok, dizajn, kvetinová výzdoba, princípy tvorby, projekt

ABSTRACT

The presented dissertation is focused on problems connected to cemetery design with accent on creation sepulchral greenery that is substantial part of public greenery in our seats. The goal of the work is to provide complex information about recent state and trends connected to sepulchral greenery creation in Europe, evaluate the recent state of cemeteries in Slovakia and processing the design principles of state of art sepulchral places creation in Slovakia.

Methods used in dissertation consist of evaluation of model cemetery objects according to modern principles of sepulchral places design, woody plants and grave appearance evaluation in cemeteries. The complex evaluation was carried out on selected cemeteries located in Nitra town. Also there was realized the survey concerning with opinion of inhabitants of sepulchral places problems.

The model objects evaluation resulted into characteristics that concerning to: cemeteries placement within residential and landscape structure, function and appearance of entrance and ceremonial hall, cemetery and grave fields composition, internal communications system, level of technical services and cemetery maintenance. Woody plants evaluation was realized in four cemeteries with 1128 pieces of plants. The obtained data describe species composition and dendrological value of the woody plants in surveyed cemeteries. As well as results connected to level of grave design and flowery decoration are presented. On base of above-mentioned evaluations results, the principles of sepulchral places creation in Slovakia have been determined.

The obtained results showed the need for enforcing of forest and landscape cemeteries creation that are suitable for nature conditions in Slovakia. For rural seats there is necessary to look for inspiration in original appearance of graves and gravestones and to keep the native character of rural cemeteries. The cemeteries would be designed as a polyfunctional objects with sufficient services and quality visual design. There is also necessity to increase a share of greenery in our cemeteries. Project part of work represents an example of implementation of design principles for sepulchral places creation in Slovakia.

Keywords: greenery, cemetery, sepulchral places, grave, gravestone, flowery decoration, principles of creation

OBSAH

ÚVOD	6
2 CIEĽ PRÁCE	7
3 MATERIÁL A METÓDY	7
3.1 Charakteristika objektov hodnotenia	8
3.2 Metodika hodnotenia pohrebísk podľa kritérií súčasnej tvorby	9
3.3 Metodika inventarizácie zelene a sadovníckeho hodnotenia drevín	9
3.4 Metodika hodnotenia vzhľadu detailu hrobov	10
3.5 Metodika zisťovania názorov obyvateľstva na problematiku pohrebísk	11
4 VÝSLEDKY A DISKUSIA	
4.1 Hodnotenie pohrebísk podľa vybraných kritérií súčasnej tvorby	11
4.2 Inventarizácia zelene a sadovnícke hodnotenie drevín	12
4.3 Hodnotenie vzhľadu detailu hrobu	13
4.4 Zistenie názorov obyvateľstva na problematiku pohrebísk	14
4.5 Návrh princípov modernej tvorby pohrebísk na Slovensku	14
4.6 Projektová časť práce	16
5 ZÁVER	17
POUŽITÁ LITERATÚRA	
PUBLIKOVANÉ PRÁCE AUTORA SÚVISIACE S PROBLEMATIKOU	

Ú V O D

Pietna zeleň je významnou súčasťou verejnej zelene našich sídiel., napriek tomu nie je tvorbe a údržbe týchto objektov venovaná dostatočná pozornosť. Preto sa tejto problematike, a to konkrétne tvorbe cintorínov, venuje táto práca.

Cintoríny vzhľadom na svoju vysokú spoločenskú funkciu mali vždy významné miesto v organizme sídla. Miesto pochovávaní sa menilo v súvislosti so spôsobom pochovávaní, ale aj s rozširovaním hraníc miest a rastom znalostí z oblasti hygieny. Dnešné pohrebiská, zakladané často pôvodne na okraji, alebo mimo sídiel sú dnes v súvislosti s ich rozširovaním často konfrontované s problémom urbanizácie okolitého priestoru. V súčasnosti mnohé z týchto pohrebísk už preto nemajú priestor pre ďalší rozvoj a ich plocha je neúmerne zahusťovaná hrobmi. V ostatných desaťročiach vznikajú preto mimo zastavaných častí miest nové pohrebiská celomestského alebo obvodového významu. Pri ich návrhu sa hľadajú také riešenia, ktoré by odstránili väčšinu súčasných problémov, týkajúcich sa ich architektonického a sadovnickeho stvárnenia, problematiky ich technického vybavenia, ale aj otázok optimalizácie ich prevádzky a údržby.

Dôležitým momentom v tvorbe pohrebísk je oboznámenie sa so súčasnými požiadavkami na tvorbu pohrebísk nielen zo strany samotných projektantov, ale aj zadávateľov projektov a následne aj ich správcov. Keďže na Slovensku nebola ešte problematika tvorby pietnej zelene komplexnejšie spracovaná, prekladaná práca si kladie v prvom rade za cieľ stanoviť východiská a základné kompozičné princípy súčasnej tvorby pohrebísk na Slovensku. Pri ich stanovovaní je nevyhnutné zhodnotiť súčasný stav tohto druhu objektov, poukázať na súčasné trendy tvorby vo svete, ako aj kompozičné princípy, členenie a nevyhnutné prvky technického vybavenia pohrebísk.

Nesmieme zabúdať, že pohrebiská ako objekty sakrálnej architektúry okrem dodržania technických požiadaviek vyžadujú aj taký autorský zámer, ktorý vdýchne objektu vlastný život, spraví ho výnimočným a obohacujúcim. Inšpiráciou pre projektantov by mohlo byť aj poznanie histórie a špecifických podmienok vývoja kultúry pochovávaní vo svete a u nás, k čomu by mala tiež prispieť táto práca. Len na základe poznania tradícií našich predkov a odlišností vývoja v okolitých krajinách môžu totiž vzniknúť diela späté s našou krajinou, históriou a tradíciami, rešpektujúce však moderné, vyššie nároky na ich tvorbu. Práca si kladie za úlohu upozorniť aj na taký citlivý problém, akým je potrebná zmena názorov obyvateľstva na problematiku pochovávaní.

2 CIEĽ PRÁCE

Cieľom dizertačnej práce je:

- zhodnotiť a porovnať vývoj pochovávaní a sepulkralnej tvorby v Európe a na Slovensku do začiatku 20. storočia a špecifikovať podmienky ovplyvňujúce tento vývoj,
- vymedziť základné pojmy, kategorizovať objekty pietnej zelene a stanoviť základné kompozičné princípy tvorby pietnej zelene so zameraním na tvorbu pohrebísk,
- porovnať súčasný stav a trendy v tvorbe pietnej zelene v Európe,
- zhodnotiť súčasný stav pohrebísk z hľadiska architektonického a sadovníckeho na základe analýzy vybraných objektov pohrebísk,
- zistiť názory obyvateľstva na problematiku pohrebísk,
- naznačiť východiská riešení tvorby sepulkralných objektov na Slovensku v súčasnosti,
- uplatniť stanovené kompozičné princípy pri riešení konkrétnych objektov pietnej zelene.

3 MATERIÁL A METÓDY

Rámcový metodický postup

K dosiahnutiu stanovených cieľov bude použitý nasledovný rámcový metodický postup:

Rozbor problematiky:

- vymedzenie základných pojmov týkajúcich sa pietnej zelene
- špecifikácia podmienok ovplyvňujúcich spôsoby pochovávaní a úprav pohrebísk v minulosti – historický prehľad vývoja pochovávaní v Európe a na Slovensku do začiatku 20. storočia,
- kategorizácia objektov pietnej zelene, špecifikácia podmienok a stanovenie kritérií ich súčasnej tvorby so zameraním na pohrebiská,
- porovnanie súčasnej tvorby pohrebísk v Európe a na Slovensku a to uvedením najvýznamnejších príkladov ich tvorby od 2. polovice 20. storočia.

Vlastná práca

Analytická časť práce – zhodnotenie stavu vybraných objektov, špecifikácia aktuálnych problémov v ich tvorbe a údržbe, zistenie názorov obyvateľov na problematiku.

Syntetická časť práce - stanovenie základných kompozičných princípov súčasnej tvorby pohrebísk s prihliadnutím na podmienky Slovenska a to opisom, alebo graficky.

Projektová časť práce – uplatnenie stanovených kompozičných princípov pri riešení konkrétneho objektu pietnej zelene.

Analytická časť práce bola spracovaná podľa nasledujúceho postupu:

- výber a charakteristika objektov pietnej zelene (pohrebísk) mesta Nitra,
- zhodnotenie pohrebísk podľa vybraných kritérií súčasnej tvorby pohrebísk,
- inventarizácia zelene a sadovnícke hodnotenie drevín vybraných pohrebísk,
- zhodnotenie vzhľadu detailu hrobov na cintorínoch mesta Nitra,
- zistenie názorov obyvateľstva na problematiku pohrebísk prieskumom verejnej mienky

3.1 Charakteristika objektov hodnotenia

Na území mesta Nitry a v jej prímestských častiach mesta sa nachádza spolu 12 cintorínov. Pre hodnotenie pohrebísk podľa kritérií na tvorbu súčasných pohrebísk boli vybrané nasledovné pohrebiská: Hlavný mestský cintorín, Párovský cintorín, cintorín na Chrenovej, Cyrilometodský cintorín a cintorín v Mlynárčiach. Sadovnicke hodnotenie drevín prebiehalo na pohrebiskách: Hlavný mestský cintorín, Párovský cintorín, cintorín na Chrenovej a cintorín v Mlynárčiach. Hodnotenie vzhľadom na hrobov prebiehalo na cintoríne na Chrenovej, na Hlavnom mestskom cintoríne a Cyrilometodskom cintoríne. Projektová časť práce prebiehala na cintoríne v Kyneku a Cyrilometodskom cintoríne.

3.1.1 Hlavný mestský cintorín

Hlavný mestský cintorín v Nitre je najstarším, najväčším, historicky najcennejším a pre pochovávanie najžiadanejším pohrebiskom mesta Nitra. Ide o areál o rozlohe 3,64 ha, na ktorom sa nachádza cca 5800 hrobov. Cintorín sa nachádza v najužšom centre mesta. Ide o architektonický typ pohrebiska s pravidelným členením areálu na hrobové polia alejami listnatých stromov, vo vnútri hrobových polí prevláda individuálna výsadba ihličnatých drevín. Hroby sú usporiadané do viac či menej pravidelných radov hrobov, prevláda klasické pochovávanie do jednohrobov a dvojhrobov. Pri hlavných uličkách v najstaršej časti sa nachádzajú rodinné hrobky, hroby s bohatšou výzdobou, hroby významných osobností mesta. Cintorín je vybavený budovou obradnej siene, ktorá je aj sídlom Správy pohrebísk mesta Nitra.

3.1.2 Párovský cintorín

Objekt cintorína sa nachádza na rozhraní mestských častí Párovce a Klokočina. Tvorí vyhradený areál s výmerou 2,45 ha, kde sa nachádza 2480 hrobov. Leží na úpätí severného svahu Šibeničného vrchu, ľudovo zvaný Borina. Pohrebisko je architektonickým typom cintorína s pravidelným členením areálu a hrobových polí a výsadbou zelene. Členenie areálu rešpektuje terénne danosti lokality - mierne nepravidelne sa zvažujúci svah. Zeleň areálu tvoria výsadby alejí po obvode pohrebiska (*Tilia cordata*) a výsadby v hrobových poliach, kde prevažujú individuálne vysadané ihličnany.

3.1.3 Cintorín na Chrenovej

Cintorín na Chrenovej sa nachádza v severovýchodnej časti mesta v blízkosti starej zástavby rodinných domov a sídliska Chrenová. Ide o architektonicky riešené pohrebisko so staršou časťou s pomerne nepravidelne usporiadanými hrobmi a novšou časťou, ktorá má už pravidelné usporiadanie hrobov. Pohrebisko má rozlohu 1,5 ha a nachádza sa tu cca 1600 hrobov. Prevalu majú klasické hroby (jednohroby, dvojhroby, hrobky), v novšej časti sa nachádza aj cca 100 urnových hrobov. Výsadba pozostáva z lipových alejí popri hlavných komunikáciách a individuálnej výsadby vo vnútri hrobových polí. Pohrebisko je vybavené jednopodlažnou budovou obradnej siene s kovovým prístreškom.

3.1.4 Cintorín v Mlynárčiach

Ide o pomerne malý, pôvodne vidiecky cintorín v mestskej časti Nitry – Mlynárce. Cintorín sa skladá z troch častí. Prvou je staré pohrebisko mimo hlavného areálu. Hlavnú časť tvorí v súčasnosti používané pohrebisko. Treťou časťou je areál určený pre rozšírenie pohrebiska. Používaná časť pohrebiska o rozlohe cca 0,5 ha je jedným hrobovým poľom a má vidiecky charakter. Nachádza sa tu cca 600 hrobov. Pozemok má tvar dlhého, úzkeho obdĺžnika, ktorého stredom prechádza obslužná

komunikácia. Hroby sú umiestnené v nepravidelných 3 – 4 radoch po oboch stranách hlavnej komunikácie. Na cintoríne nie je zámerná výsadba stromov, prevažujú individuálne výsadby ihličnanov.

3.1.5 Cyrilometodský cintorín

Cyrlometodský cintorín sa nachádza na Cabajskej ceste v Nitre, v okrajovej južnej časti mesta, mimo zastavaného územia. Na SZ a JZ strane je lemovaný dubovo-hrabovým lesom. Pôvodná časť Cyrilometodského cintorína bola vybudovaná v 90-tych rokoch, spolu s budovou krematória. Zeleň cintorína je tvorená výsadbami kríkov v najbližšom okolí obradnej siene a ďalej výsadbami alejových stromov (*Tilia*, *Acer*). Na cintoríne prevláda tradičná forma pochovávaní do zeme. Rozšírenie cintorína z r.2000 (projektová časť práce) nadväzuje na etapu rozširovania cintorína z r. 1994.

3.1.6 Cintorín v Kyneku

Zájmové územie sa nachádza v bezprostrednej blízkosti zástavby mestskej časti Nitry – Kynek. Súčasťou areálu pohrebiska je stavba Kostola všetkých svätých. Pohrebisko má vidiecky charakter, je jedným hrobovým poľom s cca 100 hrobmi, ktoré sú usporiadané nepravidelne v radoch. Zeleň je tvorená dvomi alejami líp po obvode pohrebiska, výsadbou líp pri objekte kostola a vo vnútri hrobových polí a mladšou výsadbou ihličnanov (rod *Thuja*) pri severnej hranici pohrebiska.

3.2 Metodika hodnotenia pohrebísk mesta Nitra podľa vybraných kritérií súčasnej tvorby pohrebísk

Zhodnotenie pohrebísk podľa vybraných kritérií súčasnej tvorby pohrebísk prebiehalo v roku 2002 - 2006 na 5 pohrebiskách mesta Nitra: Hlavný mestský cintorín, Párovský cintorín, cintorín na Chrenovej, cintorín v Mlynárčiach a Cyrilometodský cintorín. Na základe špecifikácie podmienok a stanovení kritérií súčasnej tvorby pohrebísk podľa dostupnej literatúry sme určili jednotlivé kritériá hodnotenia pohrebísk a pridali im bodové hodnoty.

Kritériá hodnotenia sú zamerané na:

- hodnotenie umiestnenia pohrebísk v sídelnej a krajinnej štruktúre
- hodnotenie funkcie a vzhľadu vstupného areálu pohrebísk
- hodnotenie funkcie a vzhľadu areálu obradnej siene
- hodnotenie kompozície pohrebiska a hrobových polí
- hodnotenie vnútorného komunikačného systému pohrebiska
- hodnotenie technickej vybavenosti pohrebiska
- hodnotenie údržby pohrebiska.

3.3 Metodika inventarizácie zelene a sadovníckeho hodnotenia drevín vybraných pohrebísk mesta Nitra

Inventarizácia a sadovnícke hodnotenie drevín prebiehalo v rokoch 2001 – 2002 na 4 pohrebiskách mesta Nitra: Hlavný mestský cintorín, Párovský cintorín, cintorín na Chrenovej a cintorín v Mlynárčiach. Celkovo bolo zhodnotených 1128 drevín.

Pri inventarizácii a sadovníckom hodnotení drevín na pohrebiskách sme použili inventarizačné tabuľky, ktoré obsahovali nasledovné údaje o drevinách: poradové číslo dreviny, určenie rodu, druhu, príp. kultivaru dreviny, výška dreviny v metroch, šírka koruny v metroch, priemer kmeňa v centimetroch, určenie veku, zaradenie do vekovej kategórie, určenie sadovníckej hodnoty dreviny podľa metodiky Machovca (1987), pestovateľské opatrenia a poznámky. Celkové sadovnícke zhodnotenie areálov pohrebísk obsahuje údaje o celkovom druhovom zložení, a zastúpení jednotlivých

druhov a o sadovníckej hodnote drevín. Pri inventarizácii a sadovníckom hodnotení drevín na Hlavnom mestskom cintoríne v Nitre boli použité výsledky Inventarizácie a hodnotenia vitality a zdravotného stavu drevín na Hlavnom mestskom cintoríne z r. 2002, vypracované Juhásovou a Tkáčovou (Tkáčová, 2004).

3.4 Metodika hodnotenia vzhľadu detailu hrobov na vybraných pohrebiskách mesta Nitra

Hodnotenie hrobov prebiehalo v roku 2001 na 3 vybraných cintorínoch mesta Nitra, a to 100 hrobov na Cyrilometodskom cintoríne, 380 hrobov na Chrenovskom cintoríne a 200 hrobov na Hlavnom mestskom cintoríne, celkovo bolo hodnotených 680 hrobov. Hodnotenie vzhľadu detailu hrobov je zamerané na hodnotenie architektonickej úpravy hrobov, sadovníckej úpravy hrobov a výzdoby hrobov kvetinovými darmi. Pre hodnotenie hrobov v teréne boli vypracované hodnotiace tabuľky, ktoré obsahujú nasledovné údaje:

- poradové číslo hrobu,
- druh hrobu – jednohrob, dvojhrob, rodinná hrobka, urnový hrob,
- materiál náhrobku – leštený kameň, prírodný kameň, drevený kríž, kovový kríž,
- povrch hrobu – zakrytý kamennou platňou, nezakrytý platňou,
- stanovište – slnečné, polotieň, tieň,
- úprava hrobu
  - výsadba na celej ploche hrobu,
  - misa s výsadbou rastlín,
  - štrk na celej ploche hrobu,
  - kombinácie výsadby a štrkovej plochy, misy a štrkovej plochy,
- určenie rodu, druhu príp. kultivaru rastlín nachádzajúcich sa vo výsadbe hrobu,
- zdravotný stav výsadiet rastlín
  - 1 – veľmi dobrý zdravotný stav celej výsadby alebo väčšiny rastlín výsadby, typický habitus rastlín, úplne bez známkov zníženia vitality rastlín, bez preschnutia, úpalu, chorôb alebo škodcov
  - 2 – priemerný zdravotný stav celej výsadby alebo väčšiny rastlín výsadby, typický habitus rastlín, bez výrazného zníženia vitality rastliny, bez chorôb a škodcov, s malými prejavmi napr. nedostatku zálievky, slnečného žiarenia
  - 3 – zlý zdravotný stav celej výsadby alebo väčšiny rastlín, netypický habitus alebo výrazné prejavy zníženia vitality rastliny, príznaky chorôb a škodcov na rastlinách,
- údržba hrobu
  - 1 – *veľmi dobrá údržba*, pravidelná a kvalitná, zabezpečujúca uspokojenie nárokov rastlín na údržbu,
  - 2 – *dostatočná údržba*, menej pravidelná a kvalitná, ale nároky rastlín na údržbu sú uspokojené tak, že sa to výrazne neodráža na zdravotnom stave rastlín (menej častá zálievka, neodstránenie odkvitnutých častí, cibuľovín a dvojročiek, nedostatočný alebo nevhodný rez drevín a ruží a pod.),
  - 3 – *nedostatočná údržba*, nezabezpečujúca vhodné podmienky pre rast rastlín, čo sa odráža na zdravotnom stave výsadby alebo jej estetike (hroby zarastené burinou, uschnuté rastliny vo výsadbe), prípadne zanedbaný opustený hrob,
- estetika výsadby rastlín – komplexné hodnotenie vzhľadu výsadby hrobu, ktoré zohľadňuje tak zdravotný stav rastlín, ako aj údržbu hrobu, zároveň sa však zaoberá aj hodnotením kompozície výsadby : usporiadanie rastlín na ploche hrobu, výšková gradácie rastlín, ladenie farieb, súlad výsadby s typom, farbou a

materiálom náhrobku, vhodný spon výsadby (zápoj rastlín), vhodný výber aj kombinácie rastlinného materiálu, odrážajúci podmienky stanovišťa a pod. Pri hodnotení bol použitý nasledovný systém známkovania:

1 – *vysoká estetická hodnota výsadby*, výsadba je úplne v súlade s celkovou úpravou hrobového miesta a typom náhrobku, je riešená vhodne druhovo aj kompozične, rešpektuje podmienky stanovišťa, má dobrý zdravotný stav a údržbu,

2 – *priemerná estetická hodnota výsadby*, výsadba vhodne dopĺňa náhrobok, je menej vhodne riešená druhovo alebo kompozične, prípadne má horší zdravotný stav alebo údržbu,

3 – *nízka estetická hodnota výsadby*, výsadba nerešpektuje náhrobok a druh hrobu, má nevhodné druhové zloženie a kompozičné riešenie, zlý zdravotný stav a údržbu,

- výzdoba hrobu kvetinovými darmi
výzdoba hrobu živými kvetmi - kytice vypichované a viazané, kvety vo vázach,
výzdoba hrobu sušenými kvetmi,
výzdoba hrobu umelými kvetmi,
výzdoba hrobu kombináciou kvetín živých a umelých, použitých v jednej väzbe, alebo kombinácia živých a umelých väzieb na jednom hrobe.

3.5 Metodika zisťovania názorov obyvateľstva na problematiku pohrebísk

Zisťovanie názorov obyvateľstva na problematiku pohrebísk v mieste výskumu prebiehal formou dotazníka v rokoch 2002-2006 na vzorke 120 respondentov. Dotazník obsahuje otázky týkajúce sa návštevnosti pohrebísk a dôvodov návštevnosti, výber spôsobu pochovávania, druhov hrobov a ich úpravy, potrebu služieb cintorínskych záhradníctiev a celkovej spokojnosti so súčasným vzhľadom pohrebísk. Celkovo obsahuje dotazník 17 otázok, z toho 13 formou výberu odpovede a 4 otázky formou doplnenia textu.

4 VÝSLEDKY A DISKUSIA

4.1 Hodnotenie pohrebísk mesta Nitra podľa vybraných kritérií súčasnej tvorby

Pre naznačenie ďalšieho vývoja tvorby objektov pietnej zelene, zvlášť cintorínov, je potrebné najprv pochopenie historického vývoja v danej oblasti, ale aj zhodnotenie súčasného stavu pohrebísk a stanovenie problémov pri ich tvorbe, zakladaní, prevádzke a údržbe. Pre tento účel boli vypracované kritéria hodnotenia pohrebísk podľa vybraných kritérií súčasnej tvorby, podľa ktorých sme hodnotili 5 vybraných pohrebísk mesta Nitra.

Pri hodnotení umiestnenia pohrebiska v sídelnej a krajinnej štruktúre získal najviac bodov najnovší Cyrilometodský cintorín, ktorý jediný nie je v obytnej zóne, toto je však vyvážené napr. veľkým počtom parkovacích miest, dodržaním ochranných pásiem, napojením na prírodné okolie. Napriek najlepším výsledkom pri hodnotení jeho umiestnenia v sídelnej a krajinnej štruktúre, nie je tento cintorín najviac vyhľadávaný práve z dôvodu jeho vzdialenosti od mesta.

Problém umiestnenia pohrebísk v štruktúre mesta je prvotným a veľmi významným rozhodnutím urbanistov, ktoré vo veľkej miere ovplyvní ďalšie riešenie pohrebiska, jeho návštevnosť. Pohrebiská mimo obytných súborov najlepšie plnia požiadavky na umiestnenie pohrebísk, stanovené Zásadami a pravidlami územného plánovania (1982). Na druhej strane však rovnaký zdroj (Zásady a pravidla územného plánovania, 1982) uvádza, že vzhľadom na nároky na dopravu a vlastnú prevádzku sa

upúšťa od zriaďovania centrálnych cintorínov a je potrebné zriaďovať menšie cintoríny pre záujmový okruh zhruba jedného mestského obvodu. Peters taktiež (1981) považuje za vhodnejšie zachovanie existujúcich miestnych cintorínov a ich preferovanie pred budovaním nových pohrebísk. Preto odporúčame zväziť pri plánovaní nových pohrebísk výhody a nevýhody každej polohy, a pokiaľ to umožňujú hygienické predpisy zachovávať aj staré pohrebiská, prípadne budovať menšie miestne pohrebiská.

Z výsledkov hodnotenia funkcie a vzhľadu vstupného areálu konštatujeme, že celkovo sa úprave vstupných areálov nevenuje pozornosť, chýba sadovnícka úprava, cintoríny nemajú orientačný a informačný systém, služby, chýba sociálne zázemie. Hodnotenie funkcie a vzhľadu areálu obradnej siene ovplyvňuje jej výhodná okrajová poloha, ale aj historická hodnota budovy a dobrá údržba. Architektonické stvárnenie a údržba väčšiny objektov obradných siení na pohrebiskách sú nevhodné až nedôstojné danému miestu. Pri hodnotení kompozície pohrebísk a hrobových polí výrazne najviac bodov získal Cyrilometodský cintorín, ktorý spĺňa požiadavky na veľkosť a prehľadné usporiadanie hrobových polí, keďže ide o novozakladané pohrebisko. Hrobové polia na ostatných starších cintorínoch sú zahustené, s veľkou rozlohou hrobových polí (aj nad 1000 hrobov), čo zhoršuje orientáciu a estetiku hrobových polí. Hrobové polia nie sú vybavené odpočívadlami a lavičkami, čo sa prejavuje budovaním individuálnych lavičiek. Pri hodnotení vnútorného komunikačného systému pohrebiska najviac bodov taktiež získal Cyrilometodský cintorín, ktorého komunikačný systém je najnovší a komunikácie majú teda najkvalitnejší povrch a rovnako aj veľkorysú šírku. Komunikačný systém ostatných pohrebísk nie je v dobrom technickom stave, nie je možný bezbariérový vstup medzi rady hrobov. Všetky pohrebiská majú dostatočnú technickú vybavenosť, prvky vybavenia však majú nevhodný dizajn. Na pohrebiskách nie je možnosť separovaného odpadu, čo by bolo vzhľadom na pomerne veľkú časť biologického odpadu žiaduce. Údržbu pohrebísk je možné hodnotiť pozitívne v zabezpečení odvozu odpadu, udržiavania čistoty na pohrebisku a kosenia.

Na základe výsledkov hodnotenia pohrebísk podľa vybraných kritérií zásad súčasnej tvorby pohrebísk môžeme skonštatovať, že stanoveným kritériám najviac vyhovoval najnovší cintorín mesta Nitra, ktorý vzhľadom na dobu svojho vzniku a priestorové možnosti najviac rešpektuje požiadavky na súčasné pohrebiská. Ostatné, staršie cintoríny, získali nižší počet bodov, čo zodpovedá ich podobnému umiestneniu v sídelnej štruktúre, typu pohrebiska, vybavenosti a dobe vzniku.

4.2 Inventarizácia zelene a sadovnícke hodnotenie drevín na cintorínoch mesta Nitra

Na základe inventarizácie a sadovníckeho hodnotenia drevín na vybraných pohrebiskách mesta Nitra je možné zhodnotiť súčasný stav zelene vybraných pohrebísk a špecifikovať problémy s jej zakladaním, údržbou, druhovým zložením apod.

Zo 4 vybraných skúmaných pohrebísk v meste Nitra bol najväčší počet drevín zistený na najväčšom Hlavnom mestskom cintoríne - 565 kusov, za ním nasledoval počtom drevín Párovský cintorín - 414 kusov, cintorín Chrenová - 96 kusov a cintorín v Mlynárčiach - 65 kusov. Celkovo bolo hodnotených 1128 kusov drevín. Na troch cintorínoch prevládali počtom ihličnaté stromy..

Celkovo sa na hodnotených pohrebiskách najviac vykytuje rod *Thuja* zastúpený 447 jedincami, čo tvorí 39,6 % z celkového počtu inventarizovaných drevín, a rod *Tilia* zastúpený 228 jedincami, čo tvorí 20,2 % z celkového počtu inventarizovaných drevín.

Na základe zistených výsledkov týkajúcich sa sadovníckej hodnoty drevín môžeme skonštatovať, že na všetkých pohrebiskách sú najviac zastúpené dreviny *priemernej sadovníckej hodnoty* (Machovec,1987) - 50,90 % drevín. Významne sú

zastúpené aj dreviny s podpriemernou sadovníckou hodnotou – 29,3 %. Životnosť stromov je znižovaná najmä nevhodnou výsadbou stromov v blízkosti hrobov.

Z výsledkov vyplýva, že sadovnícka úprava pohrebísk sa obmedzuje na výsadbu drevín, a to najmä vo forme alejí listnatých stromov pozdĺž komunikácií a po obvode pohrebiska a individuálnu výsadbu drevín ihličnatých vo vnútri hrobových polí. Obmedzené plošné možnosti medzi jednotlivými hrobmi takmer vylučujú väčšie uplatnenie výsadiel stredného kríkového poschodia a trávnikov, parter tvoria hroby so svojimi prevažne kamennými a betónovými povrchmi. Vďaka veľkému počtu stromov účinnými plochami zelene v obraze mesta, pri vstupe na pohrebisko sa tento účinok stráca a výrazne tu absentuje zeleň. Peters (1981) naznačuje rovnako potrebu nahradenia horizontálnej plochy náhrobkov zelenými plochami trávnikov, ak má mať cintorín skutočne ekologickú hodnotu pre mestské prostredie.

4.3 Hodnotenie vzhľadu detailu hrobov na cintorínoch mesta Nitra

Na základe výsledkov, získaných hodnotením 680 hrobov na 3 vybraných pohrebiskách mesta Nitra, môžeme prezentovať údaje týkajúce architektonickej a sadovníckej úpravy hrobov, výzdoby hrobov kvetinovými darmi a druhového zloženia výsadiel hrobov.

Celkové hodnotenie architektonickej úpravy hrobov

Pri hodnotení druhov hrobov sa najviac vyskytoval dvojhrob (62,2 % hrobov). Z typov náhrobkov sa najviac vyskytoval náhrobok z lešteného kameňa (80,1 %). Z výsledkov vyplýva veľká monotónnosť a konvenčnosť vo výbere materiálu náhrobku a spôsobu jeho úpravy, na čo v najväčšej miere vplýva ponuka kamenárskych dielní. Povrch hrobov bol väčšinou zakrytý betónovou alebo kamennou platňou (55,3%), pričom podiel takýchto hrobov bol najvyšší na najnovšom Cyrilometodskom cintoríne (62% hrobov). Obľúba tejto úpravy hrobu teda rastie. Pri úpravách hrobov sa najviac znova vyskytovala najviac úprava úplne bez výsadby rastlín, a to zakrytie hrobu platňou bez misy (38,1%), nasledovala výsadba rastlín na celej ploche hrobu (32,10%).

Celkové hodnotenie sadovníckej úpravy hrobov

Zdravotný stav výsadiel bol na väčšine hrobov priemerný (48,3 % hrobov), údržba výsadiel (pravidelná zálievka, odburinenie) bola veľmi dobrá (50,7% hrobov). nedostatočná bola iba v 11,7 % prípadoch. Porovnaním výsledkov môžeme skonštatovať, že napriek dobrej údržbe rastlín, sa nedarí nájomcom hrobov udržať výsadby v dobrom zdravotnom stave, a to najmä z dôvodu nevhodného sortimentu rastlín pre dané stanovište a neznalosti nárokov rastlín.

Estetická hodnota výsady väčšiny hodnotených hrobov bola priemerná (52,2%), len 9% výsadiel malo vysokú estetickú hodnotu. Na priemernej a podpriemernej estetickej hodnote individuálnych výsadiel hrobov sa podieľa viacero faktorov, napr. neznalosť nárokov rastlinného materiálu, neznalosť konečnej veľkosti rastlín, nevhodne zvolené spony výsadby rastlín, nemožnosť pravidelnej údržby výsadiel, nevhodné nádoby a substráty, neestetické usporiadania výsadiel.

Zhodnotením stavu výsadiel sme dospeli k názoru, že je potrebné obmedziť individuálnosť úprav jednotlivých hrobov a to aj v kvetinových úpravách. Riešením propagácie nových foriem úprav hrobov by mohlo byť zriadenie vzorových plôch hrobov na nových pohrebiskách.

Celkové hodnotenie výzdoby hrobov kvetinovými darmi

Pri hodnotení výzdoby hrobov kvetinovými darmi prevládali na hroboch umelé kvety (35,7% hrobov), nasledovala výzdoba hrobu kombinovaná z umelých aj živých kvetín (20,60%), živé kvety sa vyskytovali v 15%, najmenej sa vyskytovali sušené kvety, len v 2,6%. Vysoký podiel umelých kvetín má negatívny vplyv na celkový obraz hrobového poľa. Z výsledkov hodnotenia druhového zloženia výsadiieb na ploche hrobov môžeme skonštatovať, že najčastejšie sa vyskytujúcim druhom je *Chrysanthemum x hybridum* (na 27,3% hrobov), nasleduje *Begonia semperflorens Link et Otto* (23,2%), *Tagetes patula L.* (17,8%) a *Pelargonium zonale (L.)* (17,6%). *Sedum sp. L* (12,7%) a *Hosta sp. TRATT.* (10,24%). Druhové zloženie výsadiieb nie je veľmi bohaté a odráža potrebu riešenia výsadiieb rastlinami nenáročnými na údržbu.

4.4 Zistenie názorov obyvateľstva na problematiku tvorby pohrebísk

Zistením názorov obyvateľstva na tvorbu a stav pohrebísk môžeme určiť oblasti, v ktorých je potrebné zlepšovať informovanosť občanov, meniť prežité myslenie a zároveň rešpektovať niektoré požiadavky občanov a tradície. Na základe výsledkov získaný prieskumom verejnej mienky na problematiku pohrebísk vo forme dotazníka môžeme skonštatovať, že cintoríny navštevujú respondenti najčastejšie 3 až 10 krát ročne (25,8 % resp.), najviac z dôvodu pietnej spomienky na blízkych a známych (75,8 % resp.), pri príležitosti sviatku Pamiatky zosnulých (95,8 % resp.). Respondenti by uprednostňujú tradičné pochovanie klasickým spôsobom do zeme (45,8% resp.), kremáciu by uprednostnilo až 35,8% respondentov, najviac sa k nemu prikláňajú respondenti do 29 rokov (40%). Pri úprave klasického hrobu by respondenti dali prednosť umiestneniu hrobu do plochy trávniku, prípadne s malou plochou výsadby tesne v okolí náhrobku (57,5 % resp.). Ponuku služieb cintorínskeho záhradníctva by využívalo 58,2 % opýtaných, naopak služby by nevyužívalo až 40,8 % opýtaných, pretože sa o hrob chcú starať sami. Respondenti považujú za dreviny vhodné pre výsadbu na pohrebiskách: rod tuja (*Thuja L.*), lipa (*Tilia L.*) vŕba (*Salix L.*). Názory obyvateľstva sú úplne zhodné so súčasným stavom na pohrebiskách, keď v Nitre je podľa nášho výskumu na pohrebiskách najviac zastúpený rod tuja (*Thuja L.*) a rod lipa (*Tilia L.*). Za nevhodné pre výsadbu na pohrebiskách považujú respondenti najčastejšie ovocné dreviny , rod topol (*Populus L.*) , tuja (*Thuja L.*) (13 resp.) , pagaštan (*Aesculus L.*). Ako dôvod bol spomínaný opad plodov alebo lístia, ktorý spôsobuje znečistenie náhrobkov. So súčasným vzhľadom pohrebísk je nespokojných 43,3 % opýtaných, 32,5 % je spokojných, 24,2 % opýtaných nevie posúdiť ich stav. Najviac spokojní so súčasným stavom sú respondenti nad 50 rokov (44,4% resp.).

4.5 Návrh princípov modernej tvorby pohrebísk na Slovensku

Samozrejme, že nie je možné pre tak významný objekt sakrálnej a sepulkralnej architektúry akým je pohrebisko určiť presné pravidlá tvorby, napriek tomu sa pokúsime stanoviť niekoľko princípov, ktoré je vhodné rešpektovať, alebo sa nimi inšpirovať. Najdôležitejším princípom tvorby pohrebísk bude však vždy hľadanie takého autorského zámeru, ktorý vdýchne pohrebisku jeho vlastný život, duševno, vytvorí atmosféru a priestor pre skľudnenie a rozjímanie, upozorní na pomínelnosť človeka, na jeho spätosť s prírodnými zákonmi. Hoci sa prostriedky tvorby sa môžu líšiť, cieľ každej tvorby by mal byť jeden – dielo žijúce svojím životom, navštevované, užívané a pozdvihujúce.

4. 5. 1 Tvorba nových pohrebísk

Súčasná moderná tvorba nových pohrebísk na Slovensku by mala rešpektovať nasledovné princípy:

- pri výbere typu pohrebiska dôkladne zvážiť veľkosť pohrebiska a potrebnú intenzitu využitia plochy,
- pre pohrebiská s veľkou intenzitou využitia plochy pre pochovávanie hľadať vhodné *architektonické riešenia*, preferovať kremáciu,
- v kontaktných zónach miest s krajinou rešpektovať obraz krajiny, prírodne a historické podmienky, uplatňovať princípy tvorby najmä *lesných a krajinných cintorínov*, ktoré sú veľmi vhodné pre našu lesnatú krajinu,
- na vidieku hľadať inšpiráciu v pôvodných pohrebiskách a náhrobkoch, zachovať *vidiecky charakter* pohrebísk,
- preferovať tvorbu takých pohrebísk, ktoré budú plniť *aj iné funkcie*, napr. ako miesta spoločenských udalostí, rekreácie, meditácie, cielených peších ťahov atď.
- zvážiť výhody a nevýhody budovania pohrebísk vo väčších vzdialenostiach od obytných zón a v ich tesnej blízkosti; využiť výhodu väčšej identifikácie sa obyvateľstva s pohrebiskom v tesnej blízkosti obytných zón,
- dodržiavať vhodné prevádzkové členenie areálov *s oddelením prevádzky* a návštevných trás; dbať na dostatočnú technickú vybavenosť pohrebiska *s kvalitným dizajnom*
- využívať vo vyššej miere **kremáciu**, ako spôsob pochovania, a to najmä v mestách, pri zachovaní slobodného výberu spôsobu pochovania,
- budovanie hrobiek a rodinných hrobov z priestorových dôvodov obmedziť na minimum a vyčleniť na tento účel samostatné hrobové polia,
- využívať pochovávanie do prehĺbených hrobov (pochovávanie do dvoch hĺbok),
- z priestorových dôvodov najvhodnejšou alternatívou je pochovávanie do tzv. **radových hrobov**, ktoré sú zrušené ihneď po ukončení doby tlenia; vymedziť takýmto hrobom samostatné hrobové polia s osobitnými predpismi,
- pri ukladaní spolupohrebných pozostatkov preferovať lúčky evidovaného individuálneho vsypu (pred rozptylom, alebo ukladaním do stien kolumbária),
- zvyšovať **podiel zelene** v rámci pohrebísk zvyšovaním podielu voľných trávnatých plôch, alebo pôdopokryvných výsadiel, ktoré nahradia plochy kamenných platní náhrobkov,
- druhovým zložením zelene pohrebiska rešpektovať prirodzenú vegetáciu, pri výbere druhov vychádzať aj so symboliky rastlín a tradičného sortimentu zelene pohrebísk,
- v primeranej miere používať smútočné formy drevín, ihličnany a vždyzelené dreviny, zvážiť ich vhodnosť pre jednotlivé typy pohrebísk,
- vyhýbať sa pochovávaniu v koreňovom priestore stromov výsadbou stromov po obvode hrobových polí,
- v celkovom riešení pohrebísk presadzovať myšlienku **jednoduchosti a jednotnosti**, pri úprave hrobov obmedziť nevhodné individuálne zásahy,
- pri tvorbe náhrobkov smerovať k výberu jednoduchších foriem, domácich materiálov a ich hrubšieho opracovania, hľadať inšpiráciu v bohatej tvorbe slovenských ľudových náhrobkov,
- pri úprave hrobov využívať formy bez vyvýšených obrúb, ktoré znemožňujú údržbu a prevádzku,
- pri výsadbe hrobov preferovať trvalé výsadby (trávnik, pôdopokryvné dreviny, trvalky),

- smerovať k takým celkovým riešeniam pohrebísk a úpravám hrobov, ktoré budú vyžadovať čo najjednoduchšiu údržbu,
- pri výzdobe hrobov preferovať prírodný materiál, živý alebo sušený, používať kompostovateľné materiály vo väzbách,
- využívať profesionálne služby pri zakladaní a údržbe pohrebísk a hrobov, zakladať cintorínske záhradníctva a kvetinové siene, aj za podpory zriaďovateľov pohrebísk,
- presne definovať podmienky týkajúce sa budovania, údržby a prenájmu hrobového miesta v prevádzkových poriadkoch pohrebiska a zmluvách o prenájme hrobového miesta a dôsledného dodržiavania podmienok, ako jediného nástroja na dodržanie autorského zámeru a jednotnosti na pohrebisku,
- podporovať osvetovú činnosť v oblasti cintorínskej kultúry - budovanie vzorových hrobov, vydávanie publikácií pre zriaďovateľov pohrebísk a nájomcov hrobových miest, vzdelávanie zriaďovateľov, projektantov, správcov a pod.

4.5.2 Využitie a úpravy starších pohrebísk

Staršie pohrebiská architektonického typu s veľkou intenzitou využitia plochy neposkytujú veľké možnosti ich úprav a iného využitia. V prípade zachovania ďalšieho pochovávaní môžeme uvažovať o humanizácii pohrebiska, ktorá sa môže opierať o nasledovné prístupy:

- zachovať hodnotné architektonické prvky pohrebiska,
- zachovať hodnotné sadovnicke prvky, najmä stromy; obmedziť pochovávanie v koreňovom priestore stromov, myslieť na postupnú dosadbu nových jedincov stromov (najmä v alejách), a to zrušením alebo premiestnením vytipovaných hrobových miest,
- doplniť chýbajúce technické vybavenie pohrebiska a to vo vhodnom dizajne, osvetlenie a rozvody vody využiť aj ako kompozičný a umelecký prvok,
- doplniť chýbajúce služby a vybavenie,
- zlepšiť a doplniť sieť komunikácií tak, aby boli celoročne pojazdne a bezbariérové,
- zlepšiť vzhľad pohrebiska doplnením umeleckých prvkov, odpočívadiel, úpravou vstupného areálu a areálu obradnej siene,
- zlepšiť prepojenie pohrebiska vstupmi s okolím, napojenie na zastávky MHD, pešie ťahy a rozšíriť resp. vybudovať parkoviská,
- prispôbiť staršie pohrebiská aj na nové formy pochovávaní napr. vybudovaním lúčky individuálneho vsypu na mieste zrušeného hrobového poľa, vybudovaním kolumbáriových stien a pod.,
- zachrániť umelecky alebo historicky cenné náhrobky vybudovaním lapidárií,
- venovať pozornosť údržbe a úprave významných stavieb a náhrobov na pohrebisku, hrobom významných osobností, sústrediť na ne pozornosť návštevníkov mesta (napr. aj vydaním informačnej brožúrky, mapy, organizovanými prehliadkami),
- obmedziť výzdobu hrobov len na prírodné materiály,

4.6 Projektová časť práce

Projektová časť práce slúži ako ukážka aplikácie niektorých stanovených princípov tvorby súčasných pohrebísk. V práci je uvedené riešenie Rozšírenia Cyrilometodského cintorína v Nitre a Dotvorenie cintorína v Nitre -Kyneku.

5 ZÁVER

Cieľom predkladanej práce je upozorniť na nové funkcie súčasných pietnych objektov a v súvislosti s tým aj na vyššie požiadavky týkajúce sa ich architektonického a sadovnickeho stvárnenia, ako aj naznačiť východiská modernej tvorby pohrebísk na Slovensku.

Porovnaním vývoja pochovávaní a tvorby sepulkrálnych objektov v Európe a u nás do začiatku 20. storočia môžeme skonštatovať, že spôsoby pochovávaní a pohrebné stavby sú na celom svete veľmi rozdielne. Pochopenie rozdielnosti historického vývoja pochovávaní a vzniku „cintorínskej kultúry“ vo svete a u nás, môže prispieť k pochopeniu súčasného stavu tejto problematiky, k zabráneniu vnášania cudzorodých prvkov do našej tvorby, a naopak k hľadaniu inšpirácie pre súčasnú tvorbu našich pohrebísk v pohrebných zvyklostiach a úpravách hrobov našich predkov.

Súčasná európska moderná tvorba pohrebísk je rozdelená do niekoľkých smerov. Talianske „mestá mŕtvych“, vychádzajúce z monumentálnych architektonických pohrebísk, sú založené na prísnej geometrii a stavbách. Zo severských tradícií lesných cintorínov vznikol súčasný tzv. krajinný cintorín, využívajúci prírodné danosti lokality pohrebiska. V Nemecku môžeme sledovať vývoj parkových cintorínov, od romantickej podoby Ohlsdorfu až po dnešné minimalistické riešenia. Celkové riešenie súčasných cintorínov je ovplyvňované najmä typom cintorína a intenzitou využitia jeho plochy, s čím súvisí aj podiel zelene. Uvedením najdôležitejších príkladov súčasnej tvorby pohrebísk v Európe a u nás, a taktiež zhrnutím všetkých súčasných požiadaviek na ich tvorbu), práca predkladá kompletne informácie o súčasných trendoch v sepulkrálnej tvorbe v Európe.

Zhodnotením pohrebísk podľa súčasných požiadaviek na tvorbu pohrebísk, práca stručne oboznamuje so všetkými problémami týkajúcimi sa umiestnenia pohrebísk v sídelnej a krajinnej štruktúre, funkcie a vzhľadu vstupného areálu a areálu obradnej siene, kompozície pohrebísk a hrobových polí, vnútorného komunikačného systému, technickej vybavenosti a údržby pohrebiska. Na základe tohoto hodnotenia a sadovnickeho hodnotenia drevín, hodnotenia úprav hrobov a porovnaním s názormi obyvateľstva na problematiku pohrebísk boli stanovené základné kompozičné princípy tvorby pohrebísk na Slovensku. Tieto môžu byť východiskom pri plánovaní a projektovaní pohrebísk v praxi.

Predkladaná práca má za úlohu prispieť k chápaniu pohrebísk najmä ako diel záhradnej a krajinnej architektúry, a tým dopomôcť aj k zvyšovaniu podielu zelene na pohrebiskách.

Prianím krajinných architektov, spoločne so všetkými zainteresovanými na chode cintorínov, je vybudovať zelené cintoríny, ktoré pochádzajú z kultúrnych tradícií a dať im budúcnosť, čo môže byť splnené, len ak budú mestské cintoríny chápané ako dôležité objekty verejnej zelene, a nielen ako nevyhnutné zlo (Peters, 1981).

POUŽITÁ LITERATÚRA

- JENNERICH, L. – OTTO, P.** 1993. *Der Friedhofsgärtner : Leistungen, Rechte, Pflichten.* Braunschweig: Thalacker, 1993. 170 s. ISBN 3-87815-049-0
- MACHOVEC, J.** 1987. *Hodnocení vzrostlé zeleně v městských parcích.* In: Životné prostredie, roč. 21, 1987, č. 3., s. 134 – 139.
- OTRUBA, I.** 2000. *Zahradně architektonická tvorba – význačné zahradní a parkové celky.* Brno: MZLU, 2000. 97 s. ISBN 80-7157-461-9
- PETERS, F.** 1981. *Der Friedhof in der Stadt.* In: *Garten + Landschaft*, 1981, č. 6, s. 458-462.
- ŠTENČEL, V – SOUČEK, V. – ŠONSKÝ, D.** 1983. *Architektonické úpravy veřejných prostranství.* Praha: SNTL, 1983. 172 s.
- TKÁČOVÁ, S.** 2004. *Hodnotenie vitality, zdravotného stavu a odolnosti okrasných drevín proti biotickým a abiotickým škodlivým činiteľom.* Doktorandská dizertačná práca. Nitra: SPU, 2004. 101 s.
- Zásady a pravidla územního plánování : Koncepce funkčních složek,* Brno: VÚVA, URBION, 1982.

PUBLIKOVANÉ PRÁCE AUTORA SÚVISIACE S PROBLEMATIKOU

- SURGENTOVÁ, Denisa.** 1999. *Zásady tvorby a obnovy cintorínov na vidieku.* In: *Obnova vidieckej krajiny : Zborník referátov,* Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 1999, s. 59-62.
- SURGENTOVÁ, Denisa.** 2000. *Príspevok k problematike súčasnej tvorby pohrebísk .* In: *Aktuálne problémy záhradnej a krajinnej tvorby : Zborník z vedecko-odborného seminára s medzinárodnou účasťou : Nitra 13.9.2000.* Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2000, s. 20-25., ISBN 80-7137-749-X
- SURGENTOVÁ, Denisa.** 2001. *Humanizácia cintorínov v obci Kamenný most.* In: *Nekonvenčné prístupy k tvorbe slovenského vidieka : Zborník z odborného seminára s medzinárodnou účasťou konaného pri príležitosti 55. výročia založenia SPU : Nitra 12.9.2001, 1. vyd.,* Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2001, s. 26-31, ISBN 80-7137-917-4.
- HALAJOVÁ, Denisa.** 2002. *Lesné cintoríny - inšpiračný zdroj pre súčasnú tvorbu pohrebísk = Woodland cemeteries, inspirative source for contemporary creation of burial places.* In: *Sídlo - park - krajina 1 : mesto, zeleň, kvalita života,* Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2002 [c2003], S. 242-248., ISBN 80-8069-170-3.
- HALAJOVÁ, Denisa.** 2002. *Pietna zeleň v systéme zelene sídla.* In: *Trendy udržateľného rozvoja krajiny : Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, konanej pri príležitosti 55. výročia vzniku poľnohospodárskeho vysokého školstva na Slovensku.* Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2002, s. 14-15., ISBN 80-7137-999-9
- HALAJOVÁ, Denisa.** 2002. *Wenn die Seelen mit den Zugvögeln ziehen - Sepulkralkultur in der Slowakei.* In: *Friedhof Kultur,* Roč. 92, č.11 (2002), s. 20-22., ISSN 0343-3544.
- HALAJOVÁ, Denisa.** 2003. *Friedhöfe und bestattung in der Slowakischen Republik.* In: *Friedhof Kultur,* Roč. 93, č.10 (2003), s. 27-30, ISSN 0343-3544.

- HALAJOVÁ, Denisa.** 2003. *História a súčasný stav pochovávaní na Slovensku.* In: Cintoríny : medzinárodné sympóziu, 17. - 18. 10. 2003 Nitra. Nitra : Spoločnosť pre záhradnú a krajinnú tvorbu, 2003, s. 23-29.
- HALAJOVÁ, Denisa.** 2004. *Friedhofs- und Bestattungsrecht in der Slowakei am Beispiel der Stadt Nitra.* In: Friedhof Kultur, Roč. 94, č.10 (2004), s. 31-33, ISSN 0343-3544
- HALAJOVÁ, Denisa.** 2004. *Posúdenie súčasne platných predpisov súvisiacich s pochovávaním a prevádzkovaním verejných pohrebísk v Slovenskej republike = Evaluation of recent valid regulations connected to burying and management of public burial places in the Slovak Republic.* In: Veda mladých 2004 [elektronický zdroj] : zborník vedeckých príspevkov, Topoľčianky 7.- 8. októbra 2004, Elektronický konferenčný zborník. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2004, s. 329-334., ISBN 80-8069-419-2.
- HALAJOVÁ, Denisa.** 2004. *Správa, údržba a financovanie verejných pohrebísk z pohľadu ich zriaďovateľa na príklade mesta Nitry.* In: Sídlo - park - krajina 3 [elektronický zdroj] : krajinnno-architektonická tvorba a vegetačné prvky v sídlach a krajine, Elektronický konferenčný zborník. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2004, S. 152-157. , ISBN 80-8069-457-5.
- HALAJOVÁ, Denisa.** 2006. *"Záhrady večnosti" - miesta stretnutí.* In: Historické záhrady Kroměříž 2006 : umění a společenská činnost v historických zahradách., 1. vyd., Hrdějovice : Agentura BONUS, 2006, S. 59-61. ISBN 80-86802-07-8.
- RÓZOVÁ, Zdenka – HALAJOVÁ, Denisa.** 2002. *Parková tvorba.* Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2002, 131 s. ISBN 80-8069-103-7
- RÓZOVÁ, Zdenka – HALAJOVÁ, Denisa.** 2003. *Vegetačné úpravy.-* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2003. 132 s. ISBN 80-8050-637-X